

- ditey/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf* (дата звернення: 02.11.2019).
2. Захарчук-Чугай Р. Українське народне декоративне мистецтво: навч. посіб. Київ. 2012. 342с.
 3. Котелянець Н. Значення народного мистецтва для виховання та розвитку дітей дошкільного віку. Трудова підготовка в закладах освіти. 2010. № 5. С. 16–18.
 4. Куземко Л., Мурга Л. Малювання за мотивами українських народних розписів як засіб естетичного виховання. Дитячий садок. 2012. № 10. С.20–24.
 5. Огурцова С. Формування естетичної культури у дошкільному дитинстві. Дитячий садок. 2004. №8. С.10.
 6. Українське народне декоративно-прикладне мистецтво URL: http://mystectvo.ru/narodne_mystectvo.htm (дата звернення: 02.11.2019).
 7. Ярыгина Н. А. Декоративно-прикладное искусство как средство эстетического воспитания дошкольников. Начальная школа: Плюс до и после. 2008. №4. С.38–40.

УДК 373.2.035:305

Діхтяренко Т. С.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка
Науковий керівник – к.п.н., доц.Пасічніченко А.В.*

ФОРМУВАННЯ СТАТЕВО-РОЛЬОВИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті окреслено актуальність проблеми гендерного виховання дітей дошкільного віку. Висвітлено особливості формування статево-рольових уявлень. Визначено роль сюжетно-рольової гри у формуванні статево-рольових уявлень у дітей дошкільного віку.

Ключові слова: *гендерне виховання, статево-рольові уявлення, дошкільний вік, сюжетно-рольова гра.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства відбуваються зміни у змісті теоретико-методологічних і практичних підходів в освітній галузі, зокрема повному визначається мета навчання і виховання з урахуванням соціокультурних особливостей статі. На думку більшості дослідників, дошкільний вік – початковий етап соціалізації дитини, становлення важливих рис та якостей. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях дедалі частіше розглядається процес формування особистості як представника певної статі, носія певних вихідних якостей, що визначають зміст поведінки індивіда як чоловіка або жінки, хлопчика або дівчинки.

Гендерний підхід в освіті – це індивідуальний підхід до прояву дитиною своєї ідентичності, що дає надалі особистості велику свободу вибору, можливості для самореалізації, допомагає бути досить гнучкою і уміти використовувати різні можливості поведінки [6, с.124].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичний аналіз проблеми гендерного виховання показав, що увага науковців спрямовувалася на вивчення багатьох аспектів, зокрема психологічних статевоїх відмінностей дітей (В. Васютинський, Ю. Приходько, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.), соціалізацію дошкільників різної статі (Т. Говорун, І. Рогальська та ін.), статево диференціацію і міжособистісні взаємини (В. Абраменкова, А. Арушанова, Я. Коломінський, О. Кононко, М. Лісіна, Т. Рєпіна, Є. Суботський та ін.). Питання формування статево-рольових уявлень, їх вплив на формування статево-рольових цінностей і орієнтацій, мотивів поведінки, системи ставлень особистості до себе, як представника певної статі, і до оточуючих стали предметом багатьох наукових досліджень (В. Гарбузов, Д. Ісаєв, В. Каган, І. Лунін, А. Палій, Т. Рєпіна, Ю. Савченко та ін.). Однак, незважаючи на велику кількість праць та наукових доробок, проблема гендерного виховання дітей залишається актуальною та недостатньо вивченою.

Мета статті: здійснити теоретичний аналіз проблеми формування статево-рольових уявлень у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У контексті нашого дослідження ми погоджуємось з дослідниками, які інтерпретують *гендерне виховання* як цілеспрямований, чітко організований і керований процес формування соціокультурних механізмів конструювання чоловічих та жіночих ролей, поведінки, діяльності, психологічних характеристик особистості, запропонованих суспільством своїм громадянам залежно від їх біологічної статі [4, с. 147]. Особлива роль у процесі формування статевої самосвідомості належить статево-рольовим уявленням. Вони є механізмом становлення уявлень особистості про себе, способом фіксації на суб'єктивному рівні тих особистісно значущих для дитини стосунків, які закріплюються у внутрішньому світі і стають цінностями. У словнику статево-рольові уявлення визначають як сукупність зразків поведінки і характеристик, що широко розглядають як типові чоловічі або жіночі та бажані для чоловіків або жінок. До характеристик, які охоплюють статево-рольові уявлення відносяться риси характеру особистості, цінності, навички і здібності, інтереси та види діяльності, що виконуються в рамках сімейних або професійних ролей. У вузькому значенні статево-рольові уявлення описано, як психологічні і поведінкові особливості людини певної статі; ототожнення себе з людиною певної статі і набуття психологічних рис і особливостей поведінки тієї ж або протилежної статі, включаючи типову рольову поведінку [8, с. 731].

Як зазначає Л. В. Градусова, дошкільний вік є сенситивним віком для гендерних взаємовідносин дітей, адже в цей період формуються задатки, здібності і всі найважливіші якості особистості [1, с. 131].

Організуючи гендерне виховання, важливо розуміти, що психологічні відмінності формуються під впливом суспільного середовища і виховання. Виховання дівчаток і хлопчиків – результат складної взаємодії природних задатків і відповідної соціалізації, з урахуванням індивідуальних особливостей кожної конкретної дитини [9, с. 125-126].

Головними агентами статевої соціалізації дошкільнят, крім однолітків, є брати, сестри, вихователі і особливо батьки. Адже провідними детермінантами розвитку рольової диференціації статі дітей дошкільного віку є диференційоване підкріплення типових для статі форм поведінки батьками і моделювання поведінки батьків. Статеворольове виховання дитини розпочинається вже з моменту її народження і триває впродовж усього життя. Насамперед від сім'ї, від тих стереотипів, що панують і виявляються в її повсякденному житті залежить, які особливості статевої поведінки, які уявлення про себе та про інших як про представників певної статі засвоїть дитина [7, с. 136].

Одним із засобів формування статево-рольових уявлень дітей дошкільного віку є сюжетно-рольова гра, яка є їх провідною діяльністю, що задовольняє вікові потреби та допомагає оволодіти знаннями і вміннями [5, с. 206]. Як зазначають О. С. Єрмакова та О. Ф. Горбунова, саме у грі відбувається формування і засвоєння дітьми статево-рольових уявлень та гендерної поведінки. У ній є можливість реалізувати свої інтереси, фантазії, бажання, набути досвід взаємодії з дорослими та однолітками.

Варто зазначити, що більшість дослідників, спостерігаючи за грою у дошкільному віці прийшли до висновку, що в хлопчиків інколи відсутня маскуліність (такі риси характеру, як надійність, рішучість, повага до дівчат), а у дівчат – фемінність (доброта, ніжність, турботливість). Автори наголошують, що цей факт обумовлений насамперед тим, що дітям, з ще не сформованими уявленнями про статево-рольову приналежність складно розібратися в поведінці людей різної статі, оскільки немає розуміння як має поводити себе жінка і якими якостями має бути наділений чоловік [2, с. 46].

Науковці зазначають, що у дошкільному віці діти через гру наслідують поведінку і взаємини дорослих. В іграх хлопчики наслідують чоловіків зі своєї сім'ї: тата, дідуся, а дівчата – мам та інших жінок, що викликають у них зацікавлення. Під час гри, діти досить часто групуються за ознакою статі. Рівень сформованості уявлень про гендерні особливості у дітей дошкільного віку є достатнім, вони диференціюють чоловіків і жінок за різними ознаками, пишаються своєю гендерною приналежністю і можуть продемонструвати переваги своєї статі, старанно намагаються виконувати власну гендерну роль у соціумі. Окрім цього, на думку О.О. Нагель, у грі закладаються основи моралі: сміливість, рішучість, відпові-

дальність, надійність повага до дівчаток – у хлопців; доброта, вірність, терпіння і повага до хлопців – у дівчат [6, с. 35].

Як зазначає Я.Л. Коломинський зміст та стиль гри у хлопчиків і у дівчаток відрізняються. Для хлопчиків характерні шумні і рухливі ігри, що віддзеркалюють чоловічі риси (інтерес до машин, зброї), для дівчаток – більш тихі, що відображають жіночі інтереси (мода, ляльки, сім'я). Ігри хлопчиків більш предметні, побудовані на зоровому сприйнятті, у дівчаток вони більш словесні, побудовані на основі слухового сприйняття. Хлопчики збирають конструктор, водять автомобілі, будують житло тощо. Дівчатка слідкують за будинком, піклуються про дітей, виходять заміж [3, с. 165-166].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, гендерний чинник у вихованні важливий насамперед тому, що розвиток особистості не може відбуватися гармонійно без формування статево-рольових уявлень. Одним із засобів їх формування є сюжетно-рольова гра, яка сприяє розвитку чоловічої та жіночої поведінки в сім'ї та суспільстві, умінь взаємодіяти з представниками протилежної статі, будувати з ними тривалі доброзичливі взаємини, а також здійснює позитивний вплив на загальний розвиток особистості в цілому. Результати дослідження спонукають до подальших наукових розвідок у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Градусова Л.В. *Гендерная педагогика: учеб. пособие.* М.: Флинта, Наука, 2011. 175 с.
2. Ермакова О.С. *Гендерные особенности воспитания детей старшего дошкольного возраста средствами игровой деятельности.* Интерактивная наука. 2016. (№ 2). С. 45-46.
3. Коломинский Я.Л. *Мальчики и девочки. Знание сила.* М.: Владос, 2001. 289 с.
4. Кулаченко О. В. *Формування статевої поведінки у дошкільників.* Харків: Видавнича група «Основа», 2012. 203 с.
5. Лисенко Н. В. *Педагогіка українського дошкілля: у 3-х ч.* Київ: Видавничий дім «Слово», 2016. 376 с.
6. Нагель О. *О гендерном образовании дошкольников. Дошкольное воспитание.* 2008. (№ 4). С. 33-38.
7. Пасічніченко А., Атаманчук Н. *Сім'я як чинник формування статево-рольових уявлень дітей дошкільного віку. Сучасні тенденції розвитку теорії і практики дошкільної освіти: зб. наук. праць за матеріалами Всеукраїнської наук.-практич. конференції, 19- 20 травня 2010 р. Полтава, 2010. С. 133-136. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/10722/1/25.pdf>*
8. *Словарь психолога-практика/ Сост. С. Ю. Головин.* Мн: Харвест, М.: АСТ, 2001. 976 с.
9. Шулигіна Р.А. *Гендерне виховання дітей дошкільного віку: досвід співробітництва учасників педагогічного процесу.* Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія. 2014. (№35). С. 124-131.